

بسمه تعالی

هفتمین جلسه از سلسله جلسات پژوهشکده نظریه پردازی سیاسی و روابط بین الملل

عنوان: بحران در روابط عربستان و قطر: زمینه ها و پیامدها

سخنران: دکتر اسدی؛ مکان: سالن اندیشه

هفتمین جلسه سال ۹۶ پژوهشکده نظریه پردازی سیاسی و روابط بین الملل با حضور اساتید پژوهشگاه برگزار شد. خلاصه مباحث عنوان شده توسط سخنران محترم به شرح ذیل است: بحران در روابط سعودی و قطر را می توان یکی از مهمترین مسائل در سیاست منطقه ای غرب آسیا در هفته های اخیر دانست. در این راستا در نشست حاضر در پی پرداختن به ویژگیها و روند این بحران (از جمله پیدایش و ظهور بحران، وخامت و تشدید بحران و آینده بحران)، بسترها و زمینه های پیدایش بحران و پیامدهای احتمالی آن هستیم.

عوامل متعددی در بروز و پیدایش بحران کنونی در روابط عربستان و قطر موثر بودند که عمده ترین آنها عبارتند از: سفر ترامپ به سعودی و اجلاس ریاض که در آن موجی برای تقابل با قطر شکل گرفت؛ اعمال فشار بر قطر به بهانه حمایت از تروریسم که با توجه به رویکرد ضد اخوانی ترامپ و تاکید وی بر مبارزه با تروریسم در ریاض ایجاد شد؛ سخنرانی منتشر شده امیر قطر در جهت معکوس با اهداف اجلاس ریاض که در آن به ایران و حماس رویکرد مثبتی را نشان داد (هر چند این سخنان از سوی مقامات قطری نفی شد)؛ تشدید جنگ رسانه ای بین قطر و چهار کشور عربی؛ رایزنی سیاسی مقامات چهار کشور عربی برای مقابله با قطر و در نهایت؛ انتشار بیانیه و قطع شدن روابط چهار کشور عربی با قطر.

مرحله دیگر در روند بحران، وخامت و تشدید بحران بود. در این مرحله محاصره همه جانبه قطر باعث ایجاد نگرانیهای مهمی در این کشور شد و دوحه سعی کرد که واکنش محتاطانه ای به بحران داشته و میانجیگری را تشویق نماید. در این بین تحلیلهایی در خصوص احتمال مداخله نظامی در قطر نیز بروز کرد که به نگرانیها در مورد تشدید بحران دامن زد. همچنین تلاش سعودی برای همراه ساختن بازیگران منطقه ای با خود و تشویق آنها به قطع کردن روابط با دوحه به دامنه بحران افزود. در این راستا پیوستن دولتهایی مانند لیبی، مالدیو و کومور به روند قطع روابط با قطر، فراخوانی سفیر از سوی کشورهایمانند چاد، سنگال، موریتانی و نیجر و بی طرفی کشورهایمانند عمان، کویت و پاکستان قابل توجه بود. حمایت ضمنی ترامپ از عربستان سعودی و

متمم ساختن قطر به حمایت از تروریسم نیز در این میان به تشدید بحران انجامید. در این مرحله میانجیگری کویت موثر نبود و با طرح شروط سرسختانه ای از سوی سعودی و متحدین آن و مقاومت قطر بحران همچنان تداوم یافت. ضمن اینکه ورود ایران و ترکیه باعث منطقه ای شدن بحران شد.

در خصوص آینده بحران نیز سه عدم قطعیت را می توان مورد تاکید قرار داد که عبارتند از: رویکرد امریکا مبنی بر تلاش برای حفظ ثبات یا تمایل به تغییر شرایط؛ رویکرد سعودی مبنی بر تداوم محاصره یا مداخله و یا تمایل به مصالحه؛ و رویکرد قطر مبنی بر تسلیم و انعطاف جدی یا مقاومت در برابر فشارها و تحریمها. بر اساس این عدم قطعیتها نیز سه سناریو را می توان مورد بررسی قرار داد که عبارتند از: حل بحران با عقب نشینی قطر؛ حل بحران با مصالحه و انعطاف عربستان؛ و تداوم و تعمیق بحران.

در مورد بسترهای وقوع بحران در روابط سعودی و قطر مهمترین مولفه ها عبارتند از: سوءظن و بی اعتمادی متقابل بین عربستان سعودی و قطر که به تشدید معمای امنیت بین دو کشور منجر شده است؛ تمایلات و طراحیهای هژمونیک سعودی در شبه جزیره عربی که باعث احساس تهدید کشورهای کوچکی مانند قطر می شود؛ استقلال خواهی و ظرفیتهای نقش آفرینی منطقه ای قطر که باعث اخلال در دستورکارهای منطقه ای ریاض و مخالفت آن می شود؛ روابط و حمایتهای قطر از اخوان المسلمین در مقابل رویکرد ضد اخوانی ریاض و احساس خطر استراتژیک سعودیها از جنبشهای اخوانی؛ روابط و تعاملات مثبت قطر با جمهوری اسلامی ایران و محور مقاومت در مقابل تلاش عربستان سعودی برای ائتلاف سازی در برابر ایران؛ رویکرد ضد اخوانی ترامپ و اعلام حمایت از سعودی که باعث تشدید نگاه فرصت طلبانه ریاض برای تثبیت هژمونی در شورای همکاری شده است؛ و همراهی و رویکرد ضد اخوانی مصر و امارات که باعث قرار گرفتن آنها در کنار سعودی شد.

این بحران می تواند پیامدهای متعددی را در پی داشته باشد که محتمل ترین آنها عبارتند از: محاصره عربی قطر که باعث افزایش هزینه های اقتصادی و تنگناهای سیاسی قطر می شود. هر چند قطر در میان مدت از توانمندی لازم برای مقاومت در مقابل فشارها برخوردار است؛ تعمیق شکاف در شورای همکاری خلیج فارس؛ خروج قطر و ترکیه از حوزه اجماع سازی سعودی در سطح منطقه؛ دشواری بهره گیری تاکتیکی عربستان سعودی از اخوان المسلمین در معادلات منطقه ای؛ تقویت روند همگرایی سعودی- صهیونیستی با توجه به تشدید تخاصم ریاض با جریانهای مقاومت مانند حماس و حزب الله در بحران اخیر؛ تضعیف ائتلاف سازی منطقه ای در مقابل ایران؛ تزلزل در بهره گیری عربی از افراط گرایی در منطقه با توجه با افشاگریهای متقابل کشورهای عربی در خصوص حمایت از تروریسم؛ و تقویت بسترهای همگرایی ایرانی- اخوانی در منطقه در مقابل سیاست تهاجمی سعودی.